

Abstrakt

Světlé vzrostlé bory či borové doubravy jsou domovem několika vzácných lesních bylin včetně kriticky ohroženého zimozelenu okoličnatého (*Chimaphila umbellata*) z čeledi vřesovcovité (*Ericaceae*). Tato ohrožená lesní bylina má centrum areálu v boreálním pásu Evropy, Asie a Severní Ameriky, kde býval dosti hojný, ale během posledního století došlo k drastickému snížení velikostí a počtů jejich populací. Tento ústup je připisován současné formě obhospodařování lesa, které nepodporuje mírnou disturbanci a odebírání odumřelé organické hmoty např. lesní pastvou nebo sklizní hrabanky. To má za následek neustále se zvyšující množství dusíku v půdě, což značně znevýhodňuje většinu vzácných lesních bylin, které rostou obvykle v půdách s minimálním obsahem dusíku.

Během průzkumu historických lokalit zimozelenu v letech 2022-2023 jsem zaznamenal 46 populací zimozelenu okoličnatého na 11 lokalitách v České republice. Roste nejčastěji v kyselých borech, doubravách či dubohabřinách. Většina populací zimozelenu je v dobrém stavu a nevyžaduje žádný druh managementu. Pro nejvíce zastíněné populace zimozelenu doporučuji probírku listnatých dřevin. V současnosti je asi největším ohrožením zimozelenu okoličnatého v ČR rychlé odumírání borových porostů, ke kterým v posledních letech přispělo dlouhotrvající sucho a výskyt kůrovce.

Ve 46 populacích zimozelenu okoličnatého byly studovány faktory prostředí zahrnující osvětlení, pokryvnost borůvčí a graminoidů, pokryvnost semenáčků listnatých dřevin, půdní dusík, dostupný fosfor v půdě a půdní pH. Výsledky naznačují, že osvětlení, pokryvnost borůvčí s graminoidy a dostupný fosfor má pozitivní vliv na velikost populace i frekvence kvetení zimozelenu, a naopak je negativně ovlivněn semenáčky listnatých dřevin. Je nutné zdůraznit, že to platí jen pro dospělé rostliny zimozelenu, a nikoliv pro mladé jedince zimozelenu.

Dlouhověkost a klonální růst zimozelenu okoličnatého pravděpodobně tlumí některé negativní dopady, které mohou mít za následek vymírání.

Klíčová slova: *Chimaphila umbellata*, les, populace, prýt, faktory prostředí, management